

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวโดยสรุปถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประกอบด้วย
 - 1.1 ศึกษาในเขตกรมการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนกลางจำนวน 45 คน และประจำจังหวัด จำนวน 57 คน รวมทั้งหมด จำนวน 102 คน
 - 1.2 ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จำนวน 63 คน
 - 1.3 ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จำนวน 5 คนรวมประชากรทั้งหมด 170 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามสถานภาพของประชากร การปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษา และอุปสรรคของการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ซึ่งแบบสอบถามนี้ไม่เหมือนกัน (ลักษณะของแบบสอบถามแบบเป็นแบบเลือกตอบ

3. การเก็บรวบรวมหลักฐาน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้ศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัด ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดทางไปรษณีย์ ส่วนศึกษานิเทศก์ส่วนกลาง ผู้วิจัยส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งแบบสอบถามทั้งหมด 170 ฉบับ ได้รับคืนและสมบูรณ์ใช้ในการวิจัยได้ 142 ฉบับ เป็นร้อยละ 83.53

4. วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานการณ์ของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม การปฏิบัติงานค่านิยมเทศการศึกษา และปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติงาน เป็นค่าร้อยละทั้งหมด

สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษานิเทศก์

1.1. สถานภาพของศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 86 คน ปรากฏว่าเป็นชายมากกว่าหญิง คือเป็นชาย ร้อยละ 78.89 ซึ่งรวมกันแล้ว มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุดคือ ร้อยละ 70.78 อายุราชการ 20 ปีขึ้นไป มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 60.51 เป็นศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียนมาแล้วระหว่าง 4-6 ปี มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 56.84 และส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 55.68

1.2 การปฏิบัติงานค่านิยมเทศการศึกษา

1.2.1 การวางแผนนิเทศ ส่วนใหญ่มีการสำรวจสภาพการปฏิบัติงานค่านิยมการศึกษานอกโรงเรียนจากการศึกษารายงานต่าง ๆ รองลงมาคือ ร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ภาค ศูนย์ฯ จังหวัด และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ภาค ศูนย์ฯ จังหวัด วิธีเตรียมการวางแผนการนิเทศนั้น ส่วนใหญ่วิเคราะห์จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติงานค่านิยมการศึกษานอกโรงเรียน รองลงมาคือ จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ในการปฏิบัติงาน ระยะเวลาของการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด และงบประมาณของศึกษานิเทศก์ แหล่งที่มาของข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากการสำรวจการปฏิบัติงานค่านิยมการศึกษานอกโรงเรียน รองลงมาคือ

จากแผนปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด และแผนปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำหรับวิธีการดำเนินการตามแผนนิเทศ ส่วนใหญ่จัดทำตารางปฏิบัติการนิเทศ รองลงมาคือจัดทำโครงการปฏิบัติงาน และน้อยที่สุดคือ ประสานงานกับศูนย์ฯ ภาค ศูนย์ฯ จังหวัด ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

1.2.2 การวิจัย ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ไม่เคยทำวิจัยเป็นรายบุคคล และวิจัยร่วมกับบุคคลอื่น ส่วนผู้ที่ได้ทำวิจัยเป็นรายบุคคลนั้น ส่วนใหญ่จะทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ รองลงมาคือ เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ประเภทต่าง ๆ และน้อยที่สุดเกี่ยวกับการนิเทศ ส่วนผู้ทำวิจัยร่วมกับบุคคลอื่น ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะทำวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ รองลงมาคือ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ สื่อการเรียนการสอน และน้อยที่สุดเกี่ยวกับประชากรศึกษา แรงจูงใจในการมาอ่านหนังสือที่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศึกษาในเทศก์ได้ทำผลวิจัยมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่อำนาจปรับปรุง พัฒนาการนิเทศ รองลงมาคือ ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย และน้อยที่สุดคือ สรุปเสนอกรมฯ พิจารณา นอกจากนั้น ศึกษาในเทศก์บางคนไม่ได้ทำผลวิจัยมาใช้ประโยชน์

1.2.3 การพัฒนาหลักสูตร ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐาน รองลงมาคือ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และน้อยที่สุดคือ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับ 5 ซึ่ง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในขั้นตอนการปรับปรุงหลักสูตร รองลงมาคือ การนำหลักสูตรไปใช้และน้อยที่สุดการสร้างหลักสูตร ส่วนวิธีการที่จะให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ผู้เกี่ยวข้องกับงานการศึกษานอกโรงเรียนเข้าใจหลักสูตรนั้น ส่วนใหญ่ศึกษาในเทศก์ให้ความเข้าใจในช่วงเวลาปฏิบัติการนิเทศ รองลงมาคือ ให้ความเข้าใจระหว่างการประชุม อบรม และน้อยที่สุดคือ รวบรวมเป็นเอกสารให้ศึกษา ส่วนวิธีการให้ครูใหญ่ ครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ และครูสอนวิชาชีพ เข้าใจหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ให้ความเข้าใจในช่วงเวลาปฏิบัติงานนิเทศ รองลงมาคือ ให้ความเข้าใจระหว่างการประชุม อบรม และน้อยที่สุด คือ มีหนังสือแจ้ง

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ส่วนการที่ครูใหญ่ ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ และครูสอนวิชาชีพ นำหลักสูตรไปใช้ให้ถูกต้องนั้น ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่แนะนำวิธีการสอน ให้เหมาะสมกับการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ รองลงมาคือให้ความรู้ ความเข้าใจระหว่างการประชุมอบรม และน้อยที่สุดคือ ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนการสอนให้ตรงกับหลักสูตร

1.2.4 การรวบรวมสถิติ ข้อมูล ของการนิเทศ ศึกษาในเทศก์จะรวบรวมสถิติ ข้อมูล ส่วนใหญ่แยกตามลักษณะของงานการศึกษานอกโรงเรียน รองลงมาคือแยกตามจังหวัด/อำเภอ และน้อยที่สุด คือ แยกตามสายการนิเทศ ซึ่งการนำสถิติ ข้อมูลมาใช้ ส่วนใหญ่เพื่อปรับปรุงวิธีการนิเทศ รองลงมาคือ ประกอบการนิเทศ และน้อยที่สุดคือ ช่วยเหลือศูนย์ฯ จังหวัด

1.2.5 การผลิตเอกสาร คู่มือ แบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษา ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ได้ผลิตเอกสารวิชาการ ซึ่งการผลิตนี้ส่วนใหญ่ผลิตไม่แน่นอน รองลงมาคือ นาน ๆ ครั้ง และเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับความรู้ทางการศึกษานอกโรงเรียน รองลงมาคือ การแนะนำอาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและน้อยที่สุดคือ การแนะนำวารสาร หนังสือวิชาการ ส่วนการผลิตคู่มือครู ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ร่วมผลิตคู่มือครูกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ภาค รองลงมาคือกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัด ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่มีส่วนแนะนำแบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียนผู้ใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่ให้ใช้แบบเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (วิชาเคมี) รองลงมาคือ แบบเรียนของสำนักพิมพ์อื่น ๆ ที่มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมในการผลิตอุปกรณ์การศึกษาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแนะนำ วิธีการผลิตโดยเน้นการใช้วัสดุที่หาง่าย และรองลงมาคือ การตรวจสอบสื่อที่ผลิตขึ้นมา

1.2.6 การเผยแพร่ ประสานงาน ติดตาม และประเมินผล การเผยแพร่งานการศึกษานอกโรงเรียน ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการผลิตเอกสาร เผยแพร่ความรู้ ข่าวสารและรองลงมาคือ การแนะนำการศึกษาตามสถานศึกษาต่าง ๆ และร่วมจัดนิทรรศการ ซึ่งส่วนใหญ่จะร่วมเผยแพร่กับศูนย์จังหวัดรองลงมาคือหน่วยงาน และสถานศึกษาอื่น ๆ ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่ได้ประสานงานกับศูนย์ฯ จังหวัด รองลงมา

คือ หน่วยงานในจังหวัด หน่วยงานในกรมการศึกษานอกโรงเรียนและน้อยที่สุดคือ กับองค์กรเอกชน ส่วนการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน จุดประสงค์ของการ นิเทศส่วนใหญ่ คือ ทราบเยี่ยมเพื่อรับฟังปัญหา ร่องลงมาติดตามความก้าวหน้าของ การปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่จะพิจารณาจากความก้าวหน้า ของการปฏิบัติงาน ร่องลงมาคือ การปฏิบัติงานถูกต้อง และการปฏิบัติงานตาม คำแนะนำ

1.2.7 การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงาน ชุมชนหรือท้องถิ่น ศึกษาในเทศส่วนใหญ่จะแนะนำให้มีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในชุมชน ร่องลงมาคือ ร่วมมือประสานงานการเรียนการสอนบางสาขาวิชากับศูนย์ฯ จังหวัด สถานศึกษาอื่น ๆ ร่วมจัดนิทรรศการในวันสำคัญของสถานศึกษาและหน่วยงาน

1.2.8 การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่ มีเกณฑ์การจัดจากนโยบาย แผนงาน ของกรม- การศึกษานอกโรงเรียน ร่องลงมาคือ แผนงานของศูนย์ฯ จังหวัด แผนงานของ หน่วยงานในเทศ และน้อยที่สุดคือ ตามความจำเป็นของงาน

1.2.9 การนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน การนิเทศที่อ่าน หนังสือประจำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะนิเทศในด้านการตรงเวลาของหนังสือพิมพ์รายวัน ร่องลงมาคือ ความสะอาดของที่อ่านหนังสือและบริเวณรอบ ๆ ที่อ่านหนังสือ การ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการที่อ่านหนังสือและน้อยที่สุดคือ การแบ่งพื้นที่ในที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้านเป็นมุมความรู้

การนิเทศห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่จะนิเทศในด้านการ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ประชาชนมาใช้บริการให้มาก ร่องลงมาคือ แนะนำให้มีการ สืบจรวจรายชื่อหนังสือ วารสารที่ประชาชนสนใจอ่านเพื่อเป็นแนวทางในการจัดซื้อ และน้อยที่สุดคือ จัดเป็นแหล่งข้อมูลชุมชน

การนิเทศงานการศึกษาทางสื่อสารมวลชน ศึกษาในเทศก ส่วนใหญ่จะนิเทศเนื้อหาสาระของรายการวิทยุที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ร่องลงมาคือ

แนะนำคำานเนื้อหา ภาษาสำหรับหนังสือพิมพ์รายวัน และน้อยที่สุด คือ แนะนำวิทยุที่จะออกรายการวิทยุกระจายเสียง

การนิเทศงานโสตทัศนศึกษา ศึกษาในเทศก์ส่วนใหญ่จะชอบตามความสนใจของประชาชนที่ชมภาพยนตร์ของศูนย์ฯ จังหวัด ทั้งภาพยนตร์วิชาการและภาพยนตร์เรื่อง รองลงมาคือ ศึกษาเนื้อหาสาระของภาพยนตร์วิชาการที่ประชาชนสนใจและน้อยที่สุด คือการให้คำปรึกษา แนะนำการถ่ายสไลด์ วีดีโอ

1.2.10 การนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่ ศึกษาในเทศก์จะนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 มากที่สุด รองลงมาคือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ทั้งนี้เพราะสัมฤทธิ์ผล การเรียนของผู้เรียนยังไม่ดีเท่าที่ควร การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ยังคงปรับปรุง ศึกษาในเทศก์นิเทศการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ 5 น้อยที่สุด รองลงมาคือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะ ศูนย์ฯ จังหวัดทำหน้าที่นี้เทศก์อยู่แล้ว และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่บกพร่อง

การนิเทศชั้นเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ส่วนใหญ่ศึกษาในเทศก์จะเยี่ยมชั้นเรียน รองลงมาคือ การสังเกตการสอนของครู ให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน แนะนำและช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาในค้ำาวิชาการ ค้ำาอื่น ๆ แก่ครู แนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรคู่มือครู แผนการสอน และน้อยที่สุดคือ ค้ำาธุรการ สารบรรณ

การนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ส่วนใหญ่จะนิเทศการพบกลุ่มผู้เรียน รองลงมาคือ นิเทศครูประจำกลุ่ม การรับฟังบทเรียนทางวิทยุ และน้อยที่สุดคือ การได้รับแบบเรียน เอกสารของผู้เรียน

1.3 ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน

1.3.1 การวางแผนการนิเทศปัญหาที่ปรากฏ คือ ข้อมูลประกอบการวางแผนจากศูนย์ฯ จังหวัด มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ

1.3.2 การวิจัย ศึกษานิเทศก์ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยอย่างเพียงพอ ไม่มีงบประมาณที่จะสนับสนุนการทำวิจัย และไม่มีเวลาในการทำวิจัย

1.3.3 การพัฒนาหลักสูตร ศึกษานิเทศก์บางส่วนไม่มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร ประเมินผลหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ และครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ นำหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.3.4 การรวบรวมสถิติ ข้อมูล ศึกษานิเทศก์ไม่ทราบข้อมูลที่แน่นอนของประชาชนที่พึงรายการวิฤกษ์กระจายเสียงของศูนย์ฯ จังหวัดและไม่มีแหล่งกลางสำหรับรวบรวมข้อมูล

1.3.5 การผลิตเอกสาร คู่มือ แบบเรียน และอุปกรณ์การศึกษา ศึกษานิเทศก์บางส่วนไม่มีส่วนร่วมในการผลิตคู่มือครูของหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ และครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการผลิตและใช้อุปกรณ์การศึกษา

1.3.6 การเผยแพร่ ประสานงาน ติดตาม และประเมินผล ไม่สามารถประเมินผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภทได้อย่างทั่วถึง

1.3.7 การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชน หรือท้องถิ่น ไม่สามารถสนับสนุนได้ทั่วถึง

1.3.8 การอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ไม่สามารถจัดได้ตามความต้องการและความจำเป็น ผู้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ไม่นำความรู้ ความเข้าใจมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนอย่างจริงจัง

1.3.9 การนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถนิเทศการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างทั่วถึง งบประมาณเพื่อการนิเทศมีจำกัด และไม่สะดวกในการใช้ยานพาหนะของศูนย์ฯ จังหวัด

1.3.10 การนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่ ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนิเทศ ศึกษานิเทศก์ไม่มีความรู้ด้านวิชาชีพ จึงไม่สามารถนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่สายวิชาชีพได้

2. ผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด

2.1 สถานภาพของผู้บริหารศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด ผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัดคอบแบบสอบถามทั้งหมด 51 คน ปรากฏว่าเป็นชายมากกว่าหญิง คือ เป็นชาย ร้อยละ 98.04 ซึ่งทั้งหมดนี้มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 62.74 อายุราชการ 20 ปีขึ้นไป มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 51.00 เป็นผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัดมาแล้วระหว่าง 1-5 ปี มีมากที่สุดคือ ร้อยละ 66.66 และมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 66.66

2.2 การปฏิบัติงานด้านการศึกษา

2.2.1 การวางแผนการนิเทศติดตามผล ผู้บริหารศูนย์จังหวัดได้เตรียมการวางแผนการนิเทศติดตามผลส่วนใหญ่กำหนดแนวทางการนิเทศติดตามผล รองลงมาคือ วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติงานด้านการศึกษาออกโรงเรียน และน้อยที่สุดคือ ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่วนแหล่งที่มาของข้อมูลนี้ประกอบด้วยการวางแผนของผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด ส่วนใหญ่มาจากแผนปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด รองลงมาได้จากผู้นิเทศติดตามผล จากงบประมาณประจำปี และน้อยที่สุดคือ ใ้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการตามแผนการนิเทศติดตามผลนั้น ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จัดทำตารางปฏิบัติการนิเทศติดตามผล รองลงมาคือ โครงการปฏิบัติงาน ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติการนิเทศติดตามผลได้ตามแผน ส่วนที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามแผนเพราะส่วนใหญ่พื้นที่ปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลง รองลงมาคือ งบประมาณไม่เพียงพอในช่วงปลายปี และน้อยที่สุดคือ มีงานอื่นแทรกซ้อนที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน แผนการนิเทศติดตามผลของศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นแผนระยะ 3-4 เดือน รองลงมาคือ แผนระยะ 1 เดือน และน้อยที่สุดคือแผนระยะ 6 เดือน ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ให้นำผลการนิเทศติดตามผลมาปรับปรุงแผนการนิเทศติดตามผล ส่วนใหญ่ในด้านการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง รองลงมาคือ นิเทศร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ ระยะเวลาของการนิเทศติดตามผล และน้อยที่สุดคือ วิธีการนิเทศติดตามผล

2.2.2 การวิจัย ศูนย์ฯ จังหวัดที่ไ้ทำวิจัยนั้นส่วนใหญ่จะทำวิจัยร่วมกับศึกษานิเทศก์ รองลงมาคือ กับศูนย์ฯ ภาค และศูนย์ฯ ทั่วๆ ไป ซึ่งเนื้อหาของ การวิจัยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของฝ่ายการศึกษามวลชน ฝ่ายการศึกษา สายอาชีพ รองลงมาคือ ฝ่ายการศึกษาสายสามัญ ส่วนฝ่ายบริหาร ฝ่ายแผนงานและ โครงการไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเลย นอกจากนั้นศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ไ้นำผลการ วิจัยต่าง ๆ มาเป็นประโยชน์โดยส่วนใหญ่รวบรวมเป็นเอกสารสำหรับเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์ฯ ไ้ศึกษาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ เป็นเอกสารประกอบการ นิเทศติดตามผล และน้อยที่สุดคือ เผยแพร่ทางรายการวิทยุกระจายเสียงที่ศูนย์ฯ จังหวัด ไ้จัดรายการ ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่มีแผนหรือโครงการที่จะสนับสนุนการวิจัย โดย ส่วนใหญ่จะส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม รองลงมาคือ ทำวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ สนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำวิจัย และน้อยที่สุด คือให้เจ้าหน้าที่ศึกษาต่อระดับสูง

2.2.3 การพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ฯ จังหวัดมีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรวิชาชีพ รองลงมาคือ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน เบื้องต้นขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนขั้นสูงทางวิทยุและไปรษณีย์ และน้อยที่สุดคือ หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับ 5 ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนา หลักสูตรนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการปรับปรุงหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การสร้าง หลักสูตรและน้อยที่สุดคือ การประเมินผลหลักสูตร ศูนย์ฯ จังหวัด มีวิธีการที่จะให้ครูใหญ่ ครูสอนการศึกษานอกโรงเรียน และครูสอนวิชาชีพเข้าใจหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่ ไ้ความรู้ความเข้าใจในช่วงการอบรม รองลงมาคือ เชิญประชุมชี้แจงให้คำแนะนำ ในเวลาปฏิบัติการณ์ติดตามผล และน้อยที่สุดคือ สรุปรูปเป็นเอกสารให้ศึกษา

2.2.4 การรวบรวมสถิติ ข้อมูล ของการนิเทศติดตามผลศูนย์ฯ จังหวัด จะรวบรวมสถิติ ข้อมูล ของการนิเทศติดตามผลส่วนใหญ่แยกตามลักษณะของงาน และฝ่าย รองลงมาคือ แยกตามอำเภอ ซึ่งสถิติข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะสรุปเป็น รายงานของฝ่าย รองลงมาคือ ศึกษาก่อนที่จะปฏิบัติการณ์นิเทศ ตรวจสอบกับแผนนิเทศ ติดตามผล และน้อยที่สุด คือ สรุปรูปเป็นรายงานของศูนย์ฯ จังหวัด

2.2.5 การเผยแพร่ ประสานงาน ติดตามและประเมินผล ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ได้เผยแพร่งานการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่ร่วมจัดนิทรรศการ ผลิตเอกสารเผยแพร่ความรู้และข่าวสาร รองลงมาคือ แนะนำการศึกษาตามสถานศึกษา ผลิตเอกสารประจำของศูนย์ฯ จักรายการบันเทิงและข่าวสารทางวิทยุกระจายเสียง และน้อยที่สุดคือ จักรายการทางวิทยุโทรทัศน์ การเผยแพร่ส่วนใหญ่ได้ร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาอื่น ๆ รองลงมาคือ ชุมชนหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น ยุวเกษตรกร และศึกษานิเทศก์ ส่วนการประสานงานนั้น ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ได้ประสานกับผู้เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน รองลงมาคือ หน่วยงานของรัฐ องค์การเอกชน ส่วนการประสานงานกับศึกษานิเทศก์ ศูนย์ฯ จังหวัด ส่วนใหญ่ได้ประสานงานกับศึกษานิเทศก์ในคานการนิเทศ รองลงมาคือ การวางแผนนิเทศ การอภิปรายและสรุปผลการนิเทศ ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ใช้วิธีการติดตามผลโดยฝ่ายต่าง ๆ ของศูนย์ฯ ร่วมมือ ประสานงานนิเทศร่วมกัน รองลงมาคือ ผู้บริหารจะนิเทศ บางครั้ง และศูนย์ฯ จังหวัดบางศูนย์การนิเทศติดตามผลของแต่ละฝ่ายแยกออกจากกัน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการนิเทศติดตามผลส่วนใหญ่เพื่อตรวจเยี่ยมแก้ไขปัญหาติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานถูกต้องตามระเบียบและให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.2.6 การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงาน ชุมชน หรือท้องถิ่น ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ จัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ชุมชน รองลงมาคือ ร่วมจัดนิทรรศการของสถานศึกษา และหน่วยงาน และจัดชั้นเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ในหน่วยงานนั้น

2.2.7 การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์ฯ จังหวัดจัดอบรมเอง เชิญศึกษานิเทศก์ร่วมเป็นวิทยากร รองลงมาคือ จัดอบรมร่วมกับศูนย์ฯ ภาค ติดตามผลผู้ผ่านการอบรมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการประเมินผลการจัดอบรม ประชุม นั้นส่วนใหญ่ให้ผู้เข้าร่วมอบรม ประชุม ทอบแบบประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการประชุม รองลงมาคือ สังเกตติดตามผลการปฏิบัติงานถูกต้องมากขึ้นหรือไม่ และให้ผู้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ทำแบบทดสอบก่อน-หลัง

2.2.8 การนิเทศติดตามผลการศึกษานอกโรงเรียน

การนิเทศติดตามผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศการตรงเวลาของหนังสือพิมพ์รายวัน รองลงมาคือ จำนวนประชาชนที่อ่านหนังสือในแต่ละวันโดยเฉลี่ย ความสนใจของประชาชนที่มีต่อการอ่านหนังสือ การทำงานของคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ความสะอาด ความเป็นระเบียบของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และน้อยที่สุดคือ การจักเอกสารอ่านเพิ่มเติม

การนิเทศติดตามผลห้องสมุดประชาชน ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศความมีระเบียบของห้องสมุดประชาชนและบริเวณรอบ ๆ รองลงมาคือ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาใช้บริการห้องสมุด จำนวนประชาชนที่อ่านหนังสือในแต่ละวันโดยเฉลี่ย รายชื่อหนังสือ วารสารที่ประชาชนสนใจอ่าน และน้อยที่สุดคือ การจัดกิจกรรมพิเศษ และการเพิ่มจำนวนสมาชิกห้องสมุด

การนิเทศติดตามผลการศึกษาทางสื่อสารมวลชน ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศการส่งข่าวให้หนังสือพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รองลงมาคือ การผลิตหนังสือพิมพ์ฝ่ายนึ่งอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนเนื้อหา ภาพประกอบ และสาระในรายการวิทยุ การใช้ภาษา การใช้เพลงประกอบรายการ นอกจากนี้ ศูนย์ฯ จังหวัดบางศูนย์ไม่มีการนิเทศติดตามผล

การนิเทศติดตามผลโสตทัศนศึกษา ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศสถิติการฉายภาพยนตร์ หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่ให้ศูนย์ฯ นำภาพยนตร์ไปฉาย รองลงมาคือ การถ่ายและการใช้สไลด์ วิดีโอ เพื่อเผยแพร่ผลงานของศูนย์ฯ และการสำรวจความต้องการของประชาชนที่จะชมภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้ ศูนย์ฯ จังหวัด บางศูนย์ไม่มีการนิเทศติดตามผล

1.2.9 การนิเทศติดตามผลการศึกษายุี่ใหญ่

การนิเทศติดตามผลชั้นเรียนการศึกษายุี่ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษายุี่ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และการศึกษายุี่ใหญ่สายสามัญระดับ 5 ศูนย์ฯ จังหวัด ส่วนใหญ่จะนิเทศติดตามผลในด้านปัญหาการปฏิบัติงาน รอง-

ลงมาคือ การจัดสรร และการเบิกจ่ายงบประมาณ การขอบรรจุ แต่งตั้งครูผู้สอนและ
ตรวจสอบจำนวนผู้เรียน

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะครูใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุ
และไปรษณีย์ ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศติดตามผล การพบกลุ่มของผู้เรียน
รองลงมาคือ ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่ม การรับฟังบทเรียนทางวิทยุ
และไปรษณีย์ การได้รับแบบเรียน เอกสารของผู้เรียน และน้อยที่สุด คือในด้านการ
จัดและประเมินผลการเรียน

การนิเทศติดตามผลการสอนกลุ่มสนใจ ศูนย์ฯ จังหวัด
ส่วนใหญ่จะนิเทศติดตามผลในด้านการปฏิบัติงาน จำนวนผู้เรียน การสอน
อย่างสม่ำเสมอของผู้สอน รองลงมาคือ วิชาที่ขอเบิกสอน และน้อยที่สุดคือ
เครื่องมือและอุปกรณ์การสอน

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะครูใหญ่สายอาชีพ ศูนย์ฯ
จังหวัดส่วนใหญ่จะนิเทศติดตามผลในด้านการสอนอย่างสม่ำเสมอของผู้สอน รองลงมา
คือ ปัญหาในการปฏิบัติงาน จำนวนผู้เรียน การเพียงพอของอุปกรณ์การเรียน และ
น้อยที่สุดคือ คำนึงเนื้อหาของการสอน และการทำบันทึกการสอน

2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน

2.3.1 การวางแผนนิเทศติดตามผล ไม่ได้นิเทศติดตามผล
ครบถ้วนตามแผน และไม่ได้วางแผนการนิเทศร่วมกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ของศูนย์ฯ
จังหวัด

2.3.2 การวิจัย เจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ด้านการวิจัย มีงาน
ประจำมากจนไม่มีเวลาในการทำวิจัย ไม่มีงบประมาณเพียงพอ และไม่ได้รวบรวม
ผลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่ได้ศึกษา

2.3.3 การพัฒนาหลักสูตร บางศูนย์ฯไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนา
หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ และผู้บริหารและครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่
เข้าใจหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ไม่ถูกต้อง

2.3.4 การรวบรวม สถิติ ข้อมูล การรับรายงาน สถิติ
คลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความเป็นจริงในบางครั้ง

2.3.5 การเผยแพร่ ประสานงาน ติดตามผลและประเมินผล
ไม่สามารถประเมินผลการจัดการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง และไม่ได้รับความร่วมมือ ประสานงาน การเผยแพร่กับส่วนราชการและเอกชนเท่าที่ควร

2.3.6 การส่งเสริมสนับสนุนแก่ส่วนราชการ หน่วยงาน ชุมชน
หรือท้องถิ่น ไม่สามารถสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ ชุมชน หรือท้องถิ่นได้อย่าง
ทั่วถึง

2.3.7 การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ไม่สามารถ
ครอบคลุมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกกลุ่ม และผู้เข้ารับการ
ฝึกอบรม ประชุม ไม่นำความรู้ ความเข้าใจไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของคน
อย่างจริงจัง

2.3.8 การนิเทศติดตามผลงานการศึกษานอกโรงเรียน มีข้อ
จำกัดในการนิเทศติดตามผลงานการศึกษานอกโรงเรียนบางประเภท เช่น ไม่สามารถ
สำรวจและสอบถามความคิดเห็นของผู้ทิ้งรายการวิทยุกระจายเสียงได้ และไม่ได้นิเทศ
ร่วมกับศึกษานิเทศก์

2.3.9 การนิเทศติดตามผลการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ ไม่สามารถนิเทศ
ติดตามผลการศึกษานักเรียนผู้ใหญ่ได้อย่างสม่ำเสมอ และครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ไม่สนใจที่
จะรับการนิเทศ

3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค

3.1 สถานภาพของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค เป็นชาย
ทั้งหมด คือ ร้อยละ 100 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 51-60 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 80
อายุราชการ 20 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือ ร้อยละ 80 ปฏิบัติงานเป็นผู้บริหารศูนย์ภาค
มาแล้ว 1-5 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 60 และมีวุฒิการศึกษาปริญญาโทมากที่สุด คือ
ร้อยละ 60

3.2 การปฏิบัติงานค่านิยมการศึกษา

3.2.1 การวางแผนการนิเทศติดตามผล ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค มีวิธีเตรียมการวางแผนการนิเทศติดตามผลส่วนใหญ่จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ร่องลงมา จากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ของการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัดในภาคและกำหนดแนวทางนิเทศติดตามผล ส่วนวิธีการวางแผนนิเทศติดตามผลส่วนใหญ่วางแผนร่วมกับศูนย์ฯ จังหวัดในภาค ร่องลงมาคือ จากแผนปฏิบัติงานของศูนย์ฯจังหวัด ซึ่งการดำเนินการตามแผนนั้น ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ได้จัดทำโครงการปฏิบัติงาน ร่องลงมาคือ ส่งผู้นิเทศร่วมปฏิบัติงานกับศูนย์ฯ จังหวัดเป็นครั้งคราว และจัดทำตารางการปฏิบัติการนิเทศ ระยะเวลาของแผนการนิเทศติดตามผล ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะ 6 เดือน ร่องลงมาคือ 3-4 เดือน และไม่แน่นอนแล้วแต่โครงการ

3.2.2 การวิจัย ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา ผู้ใหญ่แบบเบ็คเสรีขั้นพื้นฐาน การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสรีระดับ 3-4 การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ร่องลงมาคือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสรีทางวิทยุและไปรษณีย์ การฝึกอบรม การจึกรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ใช้วิธีเผยแพร่งานวิจัยของศูนย์ฯและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียน โดยส่วนใหญ่ การส่งงานวิจัยไปให้สถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษานอกโรงเรียน ร่องลงมาคือส่งงานวิจัยไปให้หน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่สัมพันธ์กับงานวิจัยนั้น และส่งงานวิจัยไปให้ศูนย์ฯ จังหวัดในภาค นอกจากนั้นศูนย์ฯ ภาคได้นำผลงานวิจัยมาเป็นประโยชน์ส่วนใหญ่ในค่านิยมรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ร่องลงมาคือ เป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ภาค ปรับปรุงงานของศูนย์ฯ จังหวัด และเสนอกรมเป็นแนวทางปฏิบัติ ศูนย์ฯ ภาคมีแผนหรือโครงการที่จะสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ฯ จังหวัด โดยส่วนใหญ่การเชิญทำวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด ร่องลงมาคือ อบรมให้ความรู้ในการทำวิจัย ส่งผู้ชำนาญการวิจัยไปช่วยงานวิจัยของศูนย์ฯ จังหวัด และน้อยที่สุดคือ ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลที่ศูนย์ฯ จังหวัดต้องการให้ศูนย์ฯ ภาคช่วยเหลือ

3.2.3 การพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ในขั้นตอนการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ การประเมินหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร รองลงมาคือ การวิเคราะห์หลักสูตร และน้อยที่สุดคือการนำหลักสูตรไปใช้โดยร่วมพัฒนาหลักสูตรกับเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศึกษาพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนั้นศูนย์ฯ ภาคยังได้ผลิตแบบเรียน ผลิตคู่มือการประจำกลุ่ม และผลิตคู่มือให้นักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์

3.2.4 การรวบรวม สถิติ ข้อมูล ของการนิเทศติดตามผล ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่จะรวบรวมสถิติการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฯ จังหวัด รองลงมาคือ สภาพปัจจุบัน ปัญหาการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด เพื่อที่ศูนย์ฯ ภาคได้ช่วยเหลือแนะนำได้

3.2.5 การติดตามและประเมินผล ในส่วนของศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาคจะติดตามผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และในส่วนของศูนย์ฯ จังหวัด จะติดตามผลการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด การบริหาร การเงิน ทัศนคติของศูนย์ฯ จังหวัด และกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่าง ๆ ที่ศูนย์ฯ จังหวัด ดำเนินการ ผู้นิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฯ ภาค ส่วนใหญ่คือหัวหน้าฝ่าย รองลงมาคือ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่เฉพาะงาน/แผนกวิชา โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ติดตามความก้าวหน้าของงาน รองลงมาคือตรวจเยี่ยมเพื่อรับฟังปัญหา และน้อยที่สุดคือ ตรวจตราเพื่อดูประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ส่วนวัตถุประสงค์ของการนิเทศงานศูนย์ฯ จังหวัดในภาคส่วนใหญ่คือ ให้การช่วยเหลือ แนะนำในเรื่องการปฏิบัติงาน ปரிกษาระดับเชิงวิชาการ ตรวจเยี่ยมเพื่อรับฟังปัญหา รองลงมาคือ การบริหารงานและเพื่อรายงานกรมการศึกษานอกโรงเรียน

3.2.6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานิสิตศึกษานิสิตส่วนราชการ ชุมชน หรือท้องถิ่น ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ร่วมจัดนิทรรศการของสถานศึกษา หน่วยงาน รองลงมาคือ จัดชั้นเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ในชุมชน และน้อยที่สุด คือผลิตเอกสาร เสริมความรู้

3.2.7 การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนศูนย์ฯ ภาค ส่วนใหญ่ จัดการฝึกอบรม ประชุม
 สัมมนาตามนโยบายและแผนงานของศูนย์ฯ ภาค รองลงมาตามความต้องการของ
 ศูนย์ฯ จังหวัด ตามนโยบายและแผนงานของกรมฯ และน้อยที่สุดคือตามความจำเป็น
 ของงานประเภทนั้น ๆ ซึ่งการประเมินผลการประชุม อบรม สัมมนา ส่วนใหญ่ได้
 ผู้เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ทอบแบบประเมินผล เมื่อสิ้นสุดการประชุม อบรม
 และสอบถามศูนย์ฯ จังหวัด ถึงผลการปฏิบัติงานของกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการอบรม
 ศูนย์ฯ ภาคมีส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในด้านการอบรมกลุ่มเป้าหมายของศูนย์ฯ จังหวัด
 รองลงมาคือ ติดตามผลผู้ผ่านการอบรม และน้อยที่สุดคือเป็นวิทยากรในบางวิชา

3.2.8 การนิเทศติดตามผลการศึกษานอกโรงเรียน การนิเทศ
 ติดตามผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการ
 สรรหารูปแบบที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ รองลงมาคือช่วยเหลือค่านวัสดุ
 อุปกรณ์ ผลิตเอกสาร หนังสือพิมพ์แผ่นนึ่ง และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ สำหรับที่อ่านหนังสือ
 อบรมคณะกรรมการที่อ่านหนังสือ ช่วยในด้านการติดตามผลและประเมินผล และน้อยที่สุด
 คือจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ดีให้เป็นตัวอย่าง

การนิเทศติดตามผลห้องสมุดประชาชน ศูนย์ฯ ภาค
 ส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการโดยวิจัยและประเมินคุณภาพห้องสมุด รองลงมา
 คือ อบรมเจ้าหน้าที่ และน้อยที่สุดคือช่วยในด้านการติดตามผล และประเมินผล

การนิเทศติดตามผลการศึกษาของสื่อสารมวลชน ศูนย์ฯ
 ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการร่วมผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง รองลงมา
 คือ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ผลิตรายการ ผลิตรายการให้ศูนย์ฯ จังหวัดที่ไม่สามารถผลิต
 รายการได้ และช่วยค่านวัสดุอุปกรณ์

การนิเทศติดตามผลงานโสตทัศนศึกษา ศูนย์ฯ ภาค
 ส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการ โดยเป็นศูนย์หมุนเวียนสไลด์ ฟิล์มภาพยนตร์
 วีดีโอ เทปบันทึกเสียงและอื่น ๆ รองลงมาคือ ให้บริการเครื่องมือ อุปกรณ์
 โสตทัศนศึกษา ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ และน้อยที่สุดคือ ช่วยผลิตอุปกรณ์ค่านโสตทัศนศึกษา

ตามที่ศูนย์ฯ จังหวัดทองกา

3.2.9 การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะใหญ่

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการอบรมครูสอนการศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ และรองลงมาคือ ช่วยค้ำปรังปรุงเนื้อหาของแบบเรียน

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะใหญ่สายสามัญ ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่ช่วยในการอบรมครูสอนและรองลงมาคือ ประเมินผลการเรียน

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการนิเทศติดตามผลงานวิทยุและไปรษณีย์ในบางส่วน ผลิตแบบเรียน อบรมครูประจำกลุ่ม และรองลงมาคือ ผลิตบทเรียนสำหรับออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง

การนิเทศติดตามผลการสอนกลุ่มสนใจ ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการทำคู่มือหรือแนวทางการจัดกลุ่มสนใจ การให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้สอนกลุ่มสนใจ รองลงมาคือ การอบรมครูผู้สอนกลุ่มสนใจ และประเมินผลการดำเนินงาน

การนิเทศติดตามผลการศึกษาคณะใหญ่สายอาชีพ ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่มีส่วนช่วยในการดำเนินการอบรมครูสอนวิชาชีพ และรองลงมาคือ พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

ศูนย์ฯ ภาคมีความจำเป็นที่ต้องนิเทศติดตามผล การดำเนินงานการศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์มากที่สุด รองลงมาคือ การศึกษาคณะใหญ่สายอาชีพ การฝึกอบรม ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน งานการศึกษาทางสื่อสารมวลชน งานโสตทัศนศึกษา/เทคโนโลยีทางการศึกษา การบริหารงานงบประมาณ และน้อยที่สุดคือ การศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาคณะใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 และการศึกษาคณะใหญ่ระดับ 5

3.3 ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงาน

- 3.3.1 การวางแผนการนิเทศติดตามผล ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาคไม่สามารถนิเทศติดตามผลศูนย์ฯ จังหวัดได้ตามแผน
- 3.3.2 การวิจัย ไม่สามารถช่วยเหลืองานวิจัยของศูนย์ฯ จังหวัดได้ทั่วถึง และครอบคลุมได้ทุกงาน
- 3.3.3 การพัฒนาหลักสูตร ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอน
- 3.3.4 การรวบรวมสถิติ ข้อมูล ไม่ได้รับรายงานจากศูนย์ฯ จังหวัดอย่างสม่ำเสมอ
- 3.3.5 การติดตามและประเมินผล ไม่สามารถประเมินผลได้ทุกงาน
- 3.3.6 การส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ หน่วยงานชุมชน หรือท้องถิ่น ไม่สามารถสนับสนุนได้อย่างทั่วถึง
- 3.3.7 การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ไม่สามารถจัดอบรม ประชุมได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย และผู้เข้ารับการอบรม ประชุม ไม่นำความรู้ ความเข้าใจไปปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง
- 3.3.8 การนิเทศติดตามผลการศึกษาออกโรงเรียน ไม่สามารถช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ศูนย์ฯ จังหวัดได้อย่างทั่วถึง และศูนย์ฯ จังหวัดบางศูนย์ไม่สนใจที่จะรับการช่วยเหลือ
- 3.3.9 การนิเทศติดตามผลการศึกษาผู้ใหญ่ ไม่สามารถช่วยเหลือแนะนำแก่ศูนย์ฯ จังหวัดได้อย่างทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าสนใจ และควรนำมา อภิปรายผลและเสนอแนะดังนี้

1. ศึกษาในเทศก์

1.1 เกี่ยวกับสถานภาพของศึกษานิเทศก์ จากการศึกษาพบว่า ศึกษานิเทศก์เป็นชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 78.89 และ 21.11 ตามลำดับ) อายุระหว่าง 41-50 ปี มีมากที่สุด (ร้อยละ 70.78) อายุราชการ 20 ปีขึ้นไป มีมากที่สุด (ร้อยละ 60.51) เป็นศึกษานิเทศก์ของกรมมาแล้ว 4-6 ปี (ร้อยละ 56.84) และ ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 55.68) จะเห็นว่าศึกษานิเทศก์มี ประสบการณ์ในการทำงานมานาน แต่เพิ่งจะทำงานในตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ที่เป็น เช่นนี้เพราะกรมการศึกษาออกโรงเรียนเพิ่งจะมีหน่วยศึกษานิเทศก์ สำหรับวุฒิการศึกษา นั้น ศึกษานิเทศก์ควรที่จะเพิ่มวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้น ให้มีความรู้กว้างขวาง เพื่อที่จะ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้อย่างดีเยี่ยมตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ ดังผลงานวิจัยของ สุชาติ ศรีนวนลนัค (2526 : 90) เรื่องบทบาทและคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ที่พึงประสงค์ตามทัศนะของ บุคลากรศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่ต้องการศึกษานิเทศก์มีคุณลักษณะด้านความรู้ ด้านทักษะ เพราะศึกษานิเทศก์ต้องปฏิบัติงานในฐานะผู้นำทางวิชาการ

1.2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาและปัญหา อุปสรรค ของการปฏิบัติงาน จากการศึกษาพบว่า ศึกษานิเทศก์มีการวางแผนการนิเทศ ส่วนใหญ่ ไม่ได้วางแผนร่วมกับศูนย์ฯ จังหวัด ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัดต้องการให้ศึกษานิเทศก์ ปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างมีหลักเกณฑ์ ควรจะต้องใช้ข้อมูลเป็นเครื่องกำหนดการตัดสินใจ ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัดไม่ต้องการให้ศึกษานิเทศก์ใช้ความรู้สึกไปคาดหมายกำหนด เป็นแนวปฏิบัติงาน (สุชาติ ศรีนวนลนัค 2526 : 88)

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้ เพราะศึกษานิเทศก์ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำวิจัยอย่างเพียงพอ ซึ่ง

ปัญหาค่านี้อาจแก้ไขได้หลายวิธีการ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ใช้เวลาน้อยคือ การจัดอบรม การวิจัยให้ศึกษานิเทศก์ นอกจากสาเหตุไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยแล้ว ยังมีสาเหตุจากไม่มีเวลา ไม่มีงบประมาณ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถนิเทศงานการศึกษาออกโรงเรียนได้เต็มที่

ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ในหลักสูตร การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ซึ่งการศึกษาผู้ใหญ่ทั้ง 3 ประเภทนี้มีผู้เรียนมาก ศึกษานิเทศก์ต้องสามารถแนะนำให้ครูผู้สอนใช้หลักสูตรถูกต้อง ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตลอดจนการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนได้ถูกต้อง เช่นกัน เพียงใจ สุขโรจน์ (2529 : 121-122) ได้ศึกษาความต้องการของการ นิเทศการศึกษาของผู้บริหารและครูสอนในโรงเรียนที่เปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบ-เบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 ในกรุงเทพมหานคร ในส่วนของความต้องการการนิเทศด้าน วิชาการเกี่ยวกับหลักสูตร พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องการให้นิเทศ การจัดทำ แผนการสอนระยะสั้น ระยะยาว การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ รายวิชา จุดประสงค์รายวิชาเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์ของการ เรียนรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง และการใช้ หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3-4 จะเห็นได้ว่าศึกษานิเทศก์ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเพื่อที่จะแนะนำผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนผู้ใหญ่ได้

การรวบรวมสถิติ ข้อมูล ของการนิเทศ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพราะสามารถประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัด และประเมินผล การนิเทศที่ผ่านมาได้ ซึ่งในปัจจุบันไม่มีแหล่งกลางสำหรับรวบรวมข้อมูล

เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัดต้องการให้ศึกษานิเทศก์มีบทบาทเรื่องการผลิตเอกสารวิชาการ (สุชาติ ศรีนวนนิต 2526 : 89) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัดขาดแคลนแหล่งพึ่งพิงทางวิชาการจากแหล่งอื่น ดังผลงานวิจัยของ ฃรงค์ศักดิ์ กุลจินต์ (2525 : 28) ซึ่งได้วิจัยเรื่องงานบริหารการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด พบว่า ผู้บริหารยังขาดแหล่งค้นคว้าทางวิชาการ

ในความจริงแล้ว ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ได้ผลิตเอกสารวิชาการแต่เป็นการผลิตที่ไม่แน่นอน สำหรับอุปกรณ์การศึกษานั้น ศึกษานิเทศก์มีส่วนร่วมในการผลิตและแนะนำวิธีการผลิตอยู่แล้ว ซึ่งผู้บริหารและครูสอนโรงเรียนผู้ใหญ่ต้องการให้ศึกษานิเทศก์พิเศษในเรื่องการทำอุปกรณ์การศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน การเลือกใช้ อุปกรณ์และสื่อการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีสอน (เพียงใจ สุขโรจน์ 2529 : 124)

ศึกษานิเทศก์ได้เผยแพร่ประสานงาน ติดตามผลงานการศึกษา นอกโรงเรียนอยู่แล้วแต่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างทั่วถึง ในความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัดต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานด้านเผยแพร่ ประสานงานอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในศูนย์ฯ จังหวัด (สุชาติ ศรีนวนันต์ 2526 : 89)

การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ ชุมชน หรือท้องถิ่นนั้นเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์โดยตรงและศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ก็ได้ปฏิบัติตามหน้าที่นี้อยู่แล้ว แต่ก็ไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนได้ทั่วถึง ซึ่งการปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในขอบข่ายของบทบาทด้านการประสานประโยชน์ราชการนั่นเอง

การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ศึกษานิเทศก์จะจัดร่วมกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัด นอกจากนั้นศึกษานิเทศก์จะเป็นวิทยากรในบางรายการ และการอบรมครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่เป็นศึกษานิเทศก์จะต้องมีบทบาทในการอบรมอยู่มาก เพราะศูนย์ฯ จังหวัดมีหน้าที่นี้เทศกานบริหาร เช่น การอนุมัติจังหวัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ การบรรจุครู และงบประมาณ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน หน่วยงานศึกษานิเทศก์ 2528 : ภาคผนวก 14) ส่วนศึกษานิเทศก์จะรับผิดชอบด้านวิชาการ เช่น หลักสูตร และการวัดและประเมินผล

การนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การนิเทศที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน การศึกษาทางสื่อสารมวลชน และงานโสตทัศนศึกษา ส่วนใหญ่ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ไม่ทั่วถึง เพราะขาดงบประมาณและสะดวกในการใช้ยานพาหนะของศูนย์ฯ จังหวัด สำหรับเรื่องที่ดินเทศกานมีอยู่บ้างที่

นิเทศเรื่องเกี่ยวกับกับศูนย์ฯ จังหวัด เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จะนิเทศ เรื่องการตรงเวลาของหนังสือพิมพ์ ความสะอาดของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จะ นิเทศเรื่อง การตรงเวลาของหนังสือพิมพ์ ความสะอาดของที่อ่านหนังสือพิมพ์ การ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการที่อ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งน่าที่จะนิเทศพร้อมกันไปเลย ระหว่าง ศึกษาในเทศก์กับศูนย์ฯ จังหวัด ซึ่งจะคัดปัญหาเรื่องการไ้ยานพาหนะของศูนย์ฯ จังหวัด ไปได้ค้วย

การนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของศึกษา- นิเทศก์โดยตรงที่จะต้องนิเทศเกี่ยวกับค่านวิชาการศึกษา ซึ่งศึกษาในเทศก์ประจำจังหวัด จังหวัดละ 1 คน ไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึงและไม่สะดวกเรื่องการไ้ยานพาหนะของ ศูนย์ฯ จังหวัด ซึ่งตรงกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2524 : 59) ได้ศึกษาและ พบว่า โรงเรียนผู้ใหญ่มีจำนวนมาก จึงทำให้ศึกษาในเทศก์ไม่สามารถนิเทศได้อย่าง ทั่วถึง เพราะศึกษาในเทศก์มีจำนวนน้อย ขาดยานพาหนะที่จะออกนิเทศ และงานที่ ปฏิบัติมีมาก สำหรับการศึกษานักผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 นั้น มีโรงเรียนผู้ใหญ่ และผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผลการศึกษาจึงพบว่าศึกษาในเทศก์นี้เทศชั้นเรียนการ ศึกษาผู้ใหญ่ประเภทนี้มากที่สุด จะเป็นการเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอนของครู ครูสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่จะเป็นครูที่สอนในโรงเรียนภาคกลางวัน ประมาณร้อยละ 60 ยังคงเคยชินและใช้วิธีการสอนแบบภาคกลางวัน (เพ็ญใจ สุขโรจน์ 2529 : 128) ถึงแม้ว่าครูที่สอนโรงเรียนผู้ใหญ่ทุกคนจะต้องผ่านการอบรมการสอนการศึกษานักผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 มาแล้ว แต่การอบรมครูสอนเพียงเจ็ดวันไม่สามารถเปลี่ยน วิธีการสอนที่เคยชินได้ (อวยชัย จันทปัญญาศิลป์ 2526 : 78) นอกจากนั้นครูสอน ในโรงเรียนการศึกษานักผู้ใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการนิเทศอีกด้วย

2. ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

2.1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด เป็นชายมากกว่าหญิง (ร้อยละ 98.04 และ 1.96 ตามลำดับ) อายุระหว่าง 41-50 ปี มีมากที่สุด (ร้อยละ 62.74) อายุ ราชการ 20 ปีขึ้นไป มีมากที่สุด (ร้อยละ 36.00) ปฏิบัติงานในตำแหน่งนี้มาแล้ว ส่วนใหญ่ ระหว่าง 1-5 ปี (ร้อยละ 66.66) และวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี

(ร้อยละ 66.66) จะเห็นว่าผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด ยังมีประสบการณ์ในการบริหาร ศูนย์ฯ จังหวัดอย่างน้อย คือ ระหว่าง 1-5 ปีเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กรมการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพิ่งจะจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด โดยจะให้ครบทุกจังหวัด ในปี พ.ศ. 2529 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2524 : 16)

2.2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษาปัญหา อุปสรรคของการปฏิบัติงาน จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ฯ จังหวัดมีการวางแผนนิเทศติดตามผลระยะเวลาของแผนส่วนใหญ่จะเป็นระยะ 3-4 เดือน และ 1 เดือน ทั้งนี้คงเป็นเพราะว่ามีการเปลี่ยนพื้นที่ปฏิบัติงานอยู่เสมอ ในงานการสอนกลุ่มสนใจประกอบการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพจะมีระยะเวลาการสอนประมาณ 3-4 เดือน ซึ่งจะเป็นการสะดวกอย่างมากที่จะวางแผนนิเทศตรวจเยี่ยมในระยะเวลาสั้น นอกจากจะมีงานที่จะต้องนิเทศตรวจเยี่ยมอย่างเร่งด่วน ซึ่งมีการวางแผนนิเทศติดตามผลระยะ 1 เดือน เช่น โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ เป็นต้น นอกจากนั้นศูนย์ฯ จังหวัดไม่สามารถนิเทศติดตามผลได้ครบถ้วนตามแผน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะงบประมาณไม่เพียงพอนั่นเอง

ศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ไม่ได้ทำวิจัยอาจเป็นเพราะว่าไม่มีความรู้ด้านการวิจัย ไม่มีเวลาในการทำวิจัย และการวิจัยไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของศูนย์ฯ จังหวัด แต่ศูนย์ฯ จังหวัดอาจจะทำวิจัยโดยร่วมมือกับศูนย์ฯ ภาค และกรมการศึกษานอกโรงเรียน ทำวิจัยหรือเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด ทั้งนี้จากการศึกษาจึงพบว่าศูนย์ฯ จังหวัดไม่ได้ทำวิจัยถึงร้อยละ 82.36 แต่อย่างไรก็ดี ศูนย์ฯ จังหวัดบางแห่งได้ทำวิจัยร่วมกับศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ เอง นอกจากนั้นศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่มีแผน หรือโครงการที่จะสนับสนุนการวิจัยของศูนย์ฯ จังหวัด โดยส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม ทำวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ จึงเชื่อได้ว่าต่อไปศูนย์ฯ จังหวัดอาจจะทำวิจัยมากกว่านี้

ศูนย์ฯ จังหวัด มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพมากกว่าหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทอื่น ๆ เพราะศูนย์ฯ จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพเสียส่วนใหญ่ มีการเปิดชั้นเรียนวิชาชีพในศูนย์ฯ และนอกศูนย์ฯ โดย

ผู้สอนเป็นข้าราชการและลูกจ้างงบประมาณของศูนย์ฯ ซึ่งสามารถนิเทศติดตามผลได้อย่างใกล้ชิด และหลักสูตรการเรียนการสอนผู้สอนสามารถตามลงไปสู่การสอนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพท้องถิ่น ซึ่งการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทอื่น ๆ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทย์และไปรษณีย์ ศูนย์ฯ จังหวัดจะดำเนินการต่อจากศูนย์ฯ ภาค เอกสารตำราเรียน บทเรียนทางวิทย์ และข้อสอบเพื่อประเมินผล ศูนย์ฯ ภาคจะเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ส่วนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระบุกับ 3-4 ครูในโรงเรียนผู้ใหญ่เป็นผู้ดำเนินการสอน ประเมินผล ศูนย์ฯ จังหวัดเพียงแต่ติดตามผลในบางครั้งเท่านั้น

การรวบรวมสถิติ ข้อมูล สำหรับการนิเทศ ของศูนย์ฯ จังหวัด จะแยกเป็นงานและเป็นฝ่าย ทั้งนี้เพราะแต่ละฝ่ายจะทราบข้อมูลของงานตนได้ดีกว่า ส่วนการนิเทศนั้นอาจจะนิเทศร่วมกัน แต่รายละเอียดของข้อมูลของงานนั้นจะอยู่ในฝ่ายของตน ซึ่งบางครั้งข้อมูลและสถิติเหล่านี้อาจจะคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความจริงบ้าง เพราะผู้รายงานได้แก่ผู้เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ รายงานไม่ตรงกับความจริง

การเผยแพร่ประสานงาน ติดตาม และประเมินผล ศูนย์ฯ จังหวัดได้ปฏิบัติงานมานานอยู่แล้ว แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั่วถึง ทั้งนี้เพราะอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ ชุมชน หรือท้องถิ่น ลักษณะงานจะเป็นการจัดขึ้นตามร้องขอ หรือเชิญชวนมากกว่า เช่น ร่วมจัดนิทรรศการของสถานศึกษา หรือจัดการสอนวิชาชีพให้กับทหารเกณฑ์ที่จะปลดประจำการ แต่อย่างไรก็ตามศูนย์ฯ จังหวัดได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะสนับสนุนการศึกษาคำนี

การฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ศูนย์ฯ จังหวัดร่วมกับศูนย์ฯ ภาค ศึกษา-นิเทศก์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพิ่มความรู้ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเพื่อได้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการอบรม ประชุม จะมีทั้งแต่ละกลุ่มเป้าหมายระดับหมู่บ้าน ตำบล และโรงเรียน แต่ศูนย์ฯ จังหวัดไม่สามารถจัดอบรมกลุ่มเป้าหมายได้ตามความต้องการและความจำเป็น

การนิเทศติดตามผลการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์ฯ จังหวัดจะเน้นการตรงเวลาของหนังสือพิมพ์รายวัน และจำนวนประชาชนที่มาอ่านหนังสือพิมพ์ในแต่ละวันโดยเฉลี่ย และศึกษานิเทศก์จะนิเทศการตรงเวลา

ของหนังสือพิมพ์รายวันเหมือนกัน ตลอดจนการทำงานของคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ความสะอาดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และบริเวณรอบ ๆ ซึ่งการนี้เทศเหมือนกัน และแตกต่างกันนี้ ผู้วิจัยมีความคิดว่าเป็นการร่วมมือ ประสานงานกันระหว่างศึกษานิเทศก์และศูนย์ฯ จังหวัด และที่ทั้ง 2 ฝ่ายนี้เทศการตรงเวลาของหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์เป็นวัตถุประสงค์หลักของการจัดที่อ่านหนังสือขึ้น การตรงเวลาของหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์อยู่ในที่อ่าน นอกจากเป็นการประเมินการทำงานของคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแล้วยังเป็นการพิจารณาถึงการลงทุนที่จัดซื้อหนังสือพิมพ์ให้กับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้อ่านข่าวสารประจำวันอีกด้วย ส่วนห้องสมุดประชาชน จะนิเทศการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาใช้บริการให้มาก การเพิ่มจำนวนสมาชิกห้องสมุด และความสะอาด ความเป็นระเบียบของห้องสมุด และศึกษานิเทศก์จะเน้นการปรับปรุงคุณภาพของห้องสมุด เช่น การสำรวจรายชื่อหนังสือ วารสาร ที่ประชาชนสนใจอ่าน เพื่อการจัดซื้อครั้งต่อไปจะได้ตรงกับความต้องการ การจัดทำบัตรรายการห้องสมุดเพื่อความสะดวกสำหรับผู้อ่านหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ การจัดรายการวิทยุกระจายเสียง และงานโสตทัศนศึกษา จะเป็นการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น เช่น การส่งข่าวให้สื่อมวลชน สถิติการฉายภาพยนตร์ และการฉายภาพยนตร์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ทั้งปัญหาการดำเนินงานด้านนิเทศการศึกษา นอกโรงเรียนสามารถแก้ไขได้โดยการร่วมมือระหว่างศึกษานิเทศก์ และศูนย์ฯ จังหวัด

การนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่ ศูนย์ฯ จังหวัดจะเน้นการบริหาร ทั้งแต่การมาทำงานของผู้สอน ผู้เรียนครบตามจำนวน การเบิกจ่ายงบประมาณ ตลอดจนการชมรมผู้ดูแลผู้สอน ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นการนิเทศภายในได้เช่นกัน จากการศึกษาการปฏิบัติงานพบว่า ศูนย์ฯ จังหวัด จะเน้นการนิเทศการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ทั้งนี้เพราะศูนย์ฯ จังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานโดยตรง และมีผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ผู้บริหารโรงเรียนผู้ใหญ่ไม่สนใจที่จะรับการนิเทศและปฏิบัตินิเทศแบบเบ็ดเสร็จ และเนื่องจากมีโรงเรียนผู้ใหญ่ระบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 มาก และมีผู้เรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์มาก จึงไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง

3. ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค

3.1 เกี่ยวกับสภาพของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาคเป็นชายทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี

มีมากที่สุด (ร้อยละ 80) อายุราชการ 20 ปีขึ้นไป มีมากที่สุด (ร้อยละ 80) ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารศูนย์ฯ ภาคมาแล้ว 1-5 ปี มีมากที่สุด (ร้อยละ 60) และวุฒิการศึกษาปริญญาโทมีมากที่สุด (ร้อยละ 60) จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค มีอายุราชการมาก ปฏิบัติงานเป็นผู้บริหารศูนย์ฯ ภาค 1-5 ปี และวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท คงจะบริหารงานศูนย์ฯ ภาคสำเร็จไต่ควยก็

3.2 เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านนิเทศการศึกษา ปัญหา และอุปสรรคการปฏิบัติงาน จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ฯ ภาคมีการวางแผนการนิเทศติดตามผลร่วมกับศูนย์ฯ จังหวัด แต่บางครั้งศูนย์ฯ ภาคไม่สามารถปฏิบัติได้ตามแผน ระยะของแผนการนิเทศติดตามผลจะเป็นแผนระยะ 6 เดือน 3-4 เดือน เพราะการนิเทศติดตามผล ศูนย์ฯ จังหวัดในภาคจะต้องวางแผนนิเทศระยะยาว เพราะศูนย์ฯ จังหวัดในภาคมีหลายแห่ง จึงต้องมีแผนที่แน่นอน แต่ก็มีบางครั้งที่มีการนิเทศติดตามผลกระทันหัน การนิเทศตรวจเยี่ยมไม่เป็นไปตามแผนบ้างก็มี

การวิจัยเป็นงานในหน้าที่ที่ศูนย์ฯ ภาคจะต้องจัดทำอยู่แล้ว นอกจากนั้น ศูนย์ฯ ภาคจะต้องช่วยเหลือแนะนำศูนย์ฯ จังหวัดเกี่ยวกับการวิจัยของศูนย์ฯ จังหวัด ซึ่งศูนย์ฯ ภาคทั้ง 5 แห่งก็ให้ช่วยเหลือ แต่ไม่สามารถช่วยเหลือได้เต็มที่และทุกงาน

ในด้านการพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ฯ ภาคซึ่งเป็นศูนย์ฯ วิชาการ เป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ตั้งแต่เขียนแบบเรียน ตำราของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ตลอดจนทดลองประเมินผลหลักสูตรประเภทต่าง ๆ และริเริ่มโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรและกิจกรรมของการศึกษาผู้ใหญ่ เช่น โครงการรวมกลุ่มโรงเรียนผู้ใหญ่ เป็นต้น

การรวบรวม สถิติ ข้อมูล ของการนิเทศติดตามผลศูนย์ฯ จังหวัดนั้น ศูนย์ฯ ภาคได้รวบรวมเป็นสถิติการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ จังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการนิเทศติดตามผลและเป็นการศึกษาก่อนที่จะนิเทศติดตามผลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อศูนย์ฯ ภาคอย่างมาก

การติดตาม และประเมินผล ศูนย์ฯ ภาคได้ปฏิบัติอยู่แล้วแต่ไม่สามารถทำได้ทุกงานและอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการติดตาม และประเมินผลของศูนย์ฯ ภาคนั้น แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ของศูนย์ฯ ภาค และของศูนย์ฯ จังหวัด ของศูนย์ฯ ภาค นั้นจากการศึกษา

พบว่าผู้เฒ่าเทศศึกษาคณะคือ หัวหน้าฝ่ายซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าหัวหน้าฝ่ายมีความเข้าใจ และใกล้ชิดกับปฏิบัติการมาก เพราะผู้อำนวยการศูนย์ฯ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นผู้เฒ่าเทศเองแล้ว อาจจะเป็นการเข้าใจผิดเป็นการมาจับผิดกันก็เป็นได้ ส่วนกรณีเทศศูนย์ฯ ภาคผู้เฒ่าเทศก็คือ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ ภาค

การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ส่วนราชการ ชุมชน หรือท้องถิ่น ศูนย์ฯ ภาคได้ปฏิบัติอยู่เสมอโดยการจัดนิทรรศการตามสถานศึกษา โดยการร้องขอหรือเชิญชวน ส่วนการผลิตเอกสาร เผยแพร่ความรู้ นั้น ศูนย์ฯ ภาคได้ผลิตและแจกจ่ายไปตามศูนย์ฯ จังหวัดเพื่อเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์สำหรับห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาได้เช่นกัน

ในด้านการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ศูนย์ฯ ภาคจะร่วมจัดกับศูนย์ฯ จังหวัดและศึกษานิเทศก์ ให้ความช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาการฝึกอบรม ตลอดจนติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรม แต่เท่าที่ปฏิบัติมาศูนย์ฯ ภาคไม่สามารถจัดอบรม ประชุม สัมมนาได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องจากงบประมาณมีจำกัดนั่นเอง นอกจากนั้นผู้ผ่านการอบรมไม่นำความรู้ความเข้าใจไปปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ซึ่งดูเหมือนว่าการอบรม ประชุม สัมมนา ไม่พัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายทำงานได้ดีขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุได้หลายประการ เช่น ครูอาสาสมัครสอนศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สอบเข้าทำงานเป็นครูตามโรงเรียนทั่ว ๆ ไปไม่ได้แล้ว จึงสมัครเป็นครูอาสาสมัครซึ่งครูเหล่านี้จะทำงานหน้าที่ชั่วคราวเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นในการทำงานนัก และพยายามที่จะลาออกจากงานเมื่อได้งานที่ตนพอใจ เช่นนี้ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา แล้วกลับไปทำงานอย่างจริงจังนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน

กรณีเทศศึกษาคณะผลการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์ฯ ภาคส่วนใหญ่จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำคำปรึกษาการ สนับสนุนการดำเนินงาน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์ฯ จังหวัดให้ได้ดี ซึ่งศูนย์ฯ ภาคบางครั้งก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถช่วยเหลือได้เต็มที่ แต่ก็พยายามที่จะพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนให้ดีขึ้น เช่น สรรหารูปแบบที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้นใหม่ ช่วยค่านักวิจัยและประเมินคุณภาพห้องสมุดร่วมผลิตรายการวิทยุ

ของศูนย์ฯ จังหวัดกบมรเจ้าหน้าที่ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงให้ศูนย์ฯ จังหวัด และเป็นศูนย์ฯ หมุนเวียนสไลด์ फिल्मภาพยนตร์ วิดีโอ เพื่อให้ศูนย์ฯ จังหวัด นำไปบริการประชาชน หรือประชาสัมพันธ์ เผยแพร่งานการศึกษานอกโรงเรียน รู้จักแพร่หลายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ในคํานการนิเทศติดตามผลการศึกษานักใหญ่ ศูนย์ฯ ภาคไม่มีหน้าที่ติดตามผลการเรียนการสอนการศึกษานักใหญ่โดยตรงแต่มีส่วนสนับสนุนช่วยเหลือ ให้การจัดการศึกษานักใหญ่ของศูนย์ฯ จังหวัดประสบผลสำเร็จ เช่น อบรมครูสอนการศึกษานักใหญ่ อบรมครูประจำกลุ่มการศึกษานักใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้สอนกลุ่มสนใจ ผลิตแบบเรียน บทเรียนทางวิทยุของการศึกษานักใหญ่แบบเบ็ดเสร็จทางวิทยุและไปรษณีย์ ซึ่งศูนย์ฯ ภาคสามารถช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษานักใหญ่ของศูนย์ฯ จังหวัดได้มาก

ดังนั้น จากข้อมูลการวิจัยที่ปรากฏจึงสรุปได้ว่า ศึกษาพิเศษส่วนกลางจะเน้นการวางแผนการนิเทศ และจะนิเทศงานศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดด้วย ส่วนศึกษาพิเศษส่วนภูมิภาคจะนิเทศงานโดยรวมมีกับผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด โดยจะเน้นคํานวิชาการ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จะนิเทศคํานการบริหาร และติดตามผลการปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามระเบียบ ซึ่งเป็นการนิเทศภายในหน่วยงาน ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคจะนิเทศติดตามผลให้ความช่วยเหลือ แนะนำสนับสนุน ส่งเสริมคํานวิชาการ และคํานปฏิบัติงานของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานคํานนิเทศการศึกษา ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งผู้นิเทศการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ปรากฏว่าผู้นิเทศปฏิบัติการนิเทศครบถ้วนตามหน้าที่ มีปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานอยู่บ้าง ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาการนิเทศของศึกษาพิเศษ ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. ควรจัดอบรมความรู้ด้านการทำวิจัย ให้กับศึกษานิเทศก์และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัด เพื่อให้ศึกษานิเทศก์และเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จังหวัด มีความรู้อย่างเพียงพอที่สามารถทำวิจัยได้ เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวมาปรับปรุงพัฒนาการนิเทศการศึกษาและการปฏิบัติงาน ด้านการศึกษานอกโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรจัดประชุม หรืออบรมให้ความรู้แก่ศึกษานิเทศก์ด้านการผลิตเอกสารวิชาการ เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ผลิตเอกสารวิชาการได้อย่างสม่ำเสมอ และมีเนื้อหาหลาย ๆ ด้านที่จำเป็น ต่อการนิเทศการศึกษาหรือส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียน

3. ควรให้มีการนิเทศติดตามผลการศึกษาผู้ใหญ่ประเภทต่าง ๆ ให้สม่ำเสมอเท่า ๆ กัน ทั้งนี้เพราะการศึกษาผู้ใหญ่ทุกประเภทมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

4. ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารศูนย์ฯ จังหวัด ควรนิเทศติดตามผลการศึกษาทาง สื่อสารมวลชน และงานโสตทัศนศึกษาอย่างสม่ำเสมอทุกจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศของครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 ครูสอนการศึกษา-ผู้ใหญ่สายสามัญ และครูสอนการศึกษาผู้ใหญ่สายวิชาชีพ